

RESSENYES BIBLIOGRÀFIQUES

VILAR PUIG, Pelayo (Coord). *Médicos republicanos españoles exiliados. Aportaciones a la medicina mexicana.* Ciutat de Mèxic: Ateneo Español de México, 2021. 287 p. ISBN 9786079848989

L'exili dels republicans espanyols no només va servir als qui el van protagonitzar, sinó que els països on van anar a parar també es van beneficiar sovint de l'arribada de persones amb una gran preparació. Mèxic va ser un dels països que més suport va donar a la República espanyola durant i després de la nostra guerra incivil. Aquest fet el va convertir en punt d'arribada de nombrosos exiliats, molts

dels quals s'hi van instal·lar definitivament. Aquest llibre passarà a engrossir amb molt bona nota el llistat d'obres que ens expliquen la transcendència de molts d'aquests expatriats espanyols fora de les nostres fronteres.

Amb motiu del 80è aniversari de la derrota militar i de l'arribada dels refugiats a Mèxic, la directiva de l'Ateneo Español va programar una sèrie d'actes i l'edició d'un llibre dedicat als diversos professionals que van recal·lar al país asteca. Com diu el seu president al preàmbul, i com va ocórrer en molts altres àmbits, la medicina mexicana es va veure nodrida per un gran col·lectiu de professionals sanitaris que van importar els coneixements i tècniques més avançats d'Europa als diferents llocs on es van incorporar, tant en l'assistència mèdica, com en la recerca, la docència i la indústria farmacèutica.

Ja a la presentació, l'autor ens diu que de les prop de 24.000 persones acollides a Mèxic, segons diverses fonts prèvies entre 500 i 700 serien metges. També ens presenta resumidament la gran tasca que va realitzar el govern mexicà en l'ajuda als exiliats.

A continuació trobem un pròleg escrit pel Dr. Carlos A. Viesca, professor d'Història i Filosofia de la Medicina, i també acadèmic corresponent de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya (RAMC), que introdueix el treball en el context històric del país centreamericà en el moment de l'arribada i ens exposa una visió general de la importància dels nouvinguts per al desenvolupament de la docència, i especialment de la recerca al seu país. En el primer capítol Andreu Espasa de la Fuente, professor d'Història Contemporània, ens aporta la visió de la Guerra Civil Espanyola en el context de la Segona Guerra Mundial. En el següent, el Dr. Fernando Serrano Minguillón ens destaca la important activitat que va desplegar la diplomàcia mexicana en l'ajuda als exiliats, especialment a França, i el paper desenvolupat a la Societat de Nacions pel seu govern.

En el capítol següent, el Dr. Pelayo Vilar ens fa un primer estudi sobre els metges exiliats i aprofundeix en els que van entrar a Mèxic. Així, sabem que els professionals de la salut es van exiliar a 61 països diferents, i entre ells 294 graduats en medicina van registrar-se a Mèxic, dels quals nou eren metgesses. Tots ells queden perfectament identificats i també ens relaciona les diverses especialitats que tenien.

A continuació trobem en tres capítols les activitats que van desenvolupar en el camp de la recerca, en la medicina privada i l'activitat editorial en llibres i revistes; també en les institucions públiques de salut, amb una relació detallada i amb un breu historial curricular de cada un d'ells.

En el capítol setè, la Dra. Mariablanca Ramos de Viesca, psiquiatra, i el Dr. Carlos Viesca ofereixen una aproximació molt interessant als efectes psicològics de l'exili, amb algunes històries clíniques.

Més endavant, en el vuitè capítol hom pot trobar la important tasca que alguns dels exiliats van exercir en la indústria farmacèutica, amb un breu historial professional. Cal destacar el Dr. José María Valdecasas Santamaria, que va fundar els laboratoris que porten el seu nom. Ell i el seu fill, José María Valdecasas Roth, són acadèmics de la RAMC i van mantenir una relació

entranyable entre la RAMC i l'Academia Nacional de Medicina de México; a més, van sufragar la reproducció de l'estàtua d'Esculapi que es troba a la seu de la seva institució, una rèplica de la que tenim al nostre edifici.

Finalment, en els dos últims capítols el Dr. Vilar ens presenta una semblança més àmplia de diversos investigadors i metges i metgesses clínics que van treballar per a l'Estat mexicà i per a alguns dels Estats que integren la república federal d'aquest país centreamericà.

Podem dir que, en part, aquest llibre és la continuació del que publicà Pelai Vilar i Canales amb el títol *Guerra i exili. Memòries d'un metge català a la sanitat militar republicana, 1936-1942*, editat per Publicacions Permanyer el 2019, que recentment ha estat ressenyat en aquesta mateixa secció pel Dr. Carles Hervàs. En aquesta obra, precisament, el Dr. Pelayo Vilar Puig fa de compilador del llibre de memòries del seu pare.

Es tracta d'unes memòries que acaben just quan l'autor arriba exiliat a Mèxic, mentre que el segon llibre el que fa és precisament aportar-nos el valor d'aquest exili pel que fa a la medicina, des del punt de vista de la societat acollidora, però també tenint en compte la pèrdua que això va significar per al nostre país. És un llibre d'història de la medicina que, d'una forma molt classificada, ens relata la tasca important que van portar a terme els 294 metges que, entre els pocs més de 20.000 exiliats, van deixar el nostre país i van aportar a la terra d'acollida, en aquest cas Mèxic, el millor dels seus coneixements i tècniques avançades.

De la mateixa manera que el primer volum, està molt ben editat, amb una bona col·lecció de fotografies, no només dels metges, sinó sovint dels seus llibres. També inclou imatges històriques i familiars, relacionades amb el viatge de l'exili.

Per tant, ens trobem amb dos llibres que cal recomanar a totes les persones que vulguin conèixer el pes tan transcendental que van tenir els metges durant i després de la guerra, primer amb la visió personal però molt real del Dr. Vilar Canales, i després a través del seu fill, Vilar Puig, membre d'aquest exili, que ens permet calibrar molt bé l'aportació posterior a la medicina mexicana dels exiliats i, alhora, valorar i agrair la magnífica rebuda i acolliment que el país asteca va dispensar als nostres conciutadans.

Josep Antoni Bombí Latorre